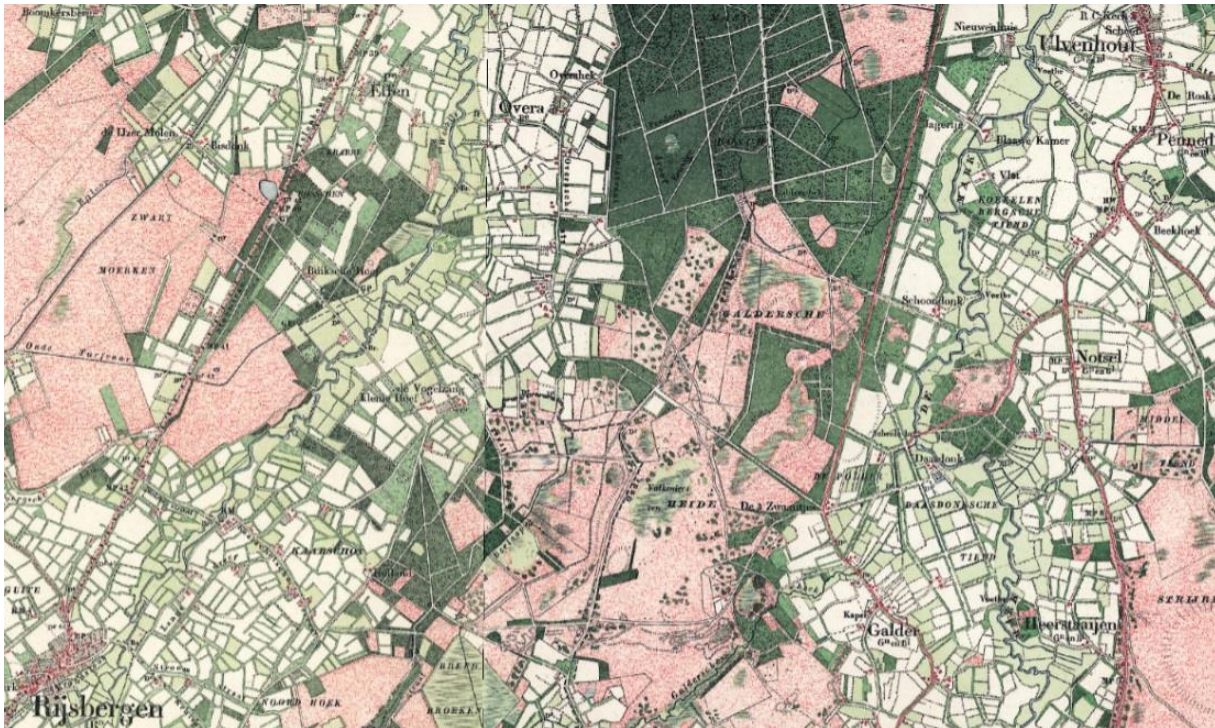

Galderse Heide geschiedenis

Figuur 1 Galderse heide en omgeving 1900 bron: Topotijdreis 200

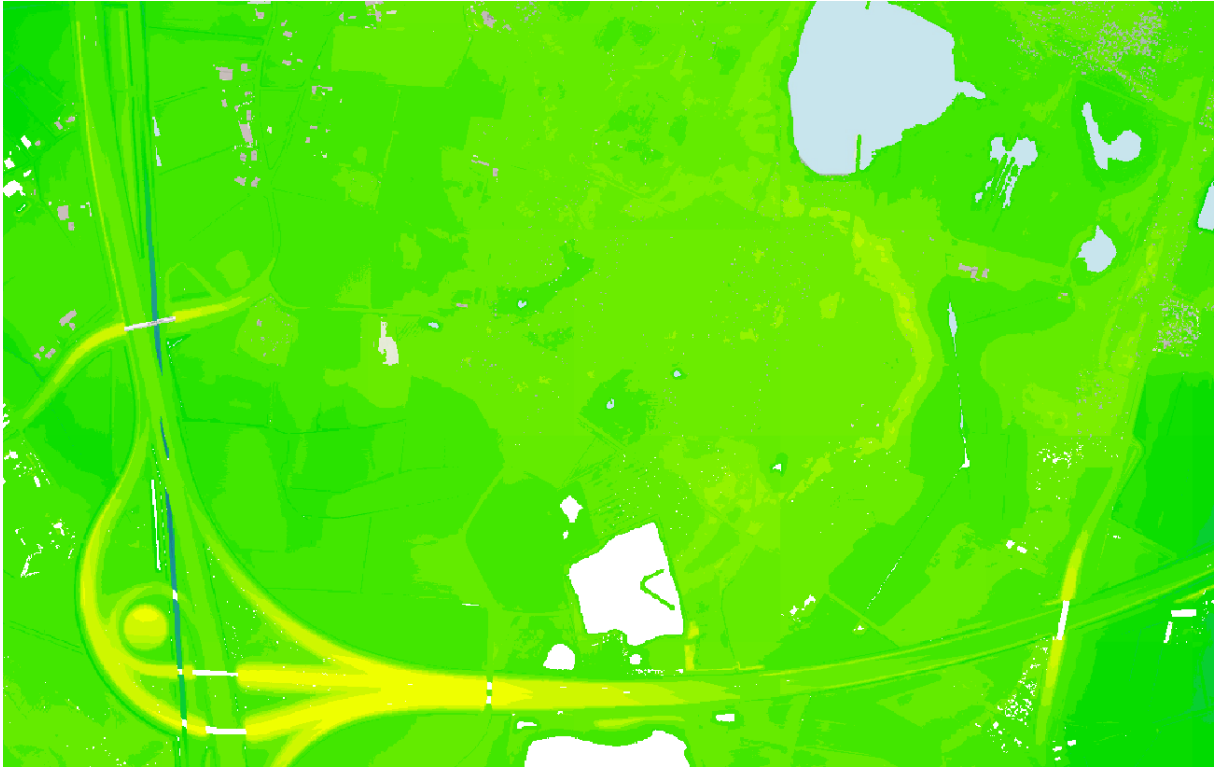
Galderse Heide ligt op een hogere dekzandrug tussen twee beekdalen, de Aa of Weerij (west) en de Mark (oost). In dwarssectie is het hoogteverloop van 3 m +NAP (Aa of Weerij), naar 6 m+ NAP (rand natuurgebied), tot max 7,5 m+NAP om weer te dalen naar 3 m+NAP (Mark).

Het gebied wordt gekenmerkt door beemden (lichtgroen) langs Mark en Aa of Weerij, hogerop akkers (wit) omgeven door houtwallen. Ontginningsassen zijn Overase Weg en Galderseweg.

De Galderse Heide zal een gemeenschappelijk heide geweest zijn, behorend bij het dorp Galder. Bestuurlijk viel het westelijk deel onder de gemeente Princenhage en het oostelijk deel onder de gemeente Ginneken en Bavel. De oude Postbaan (stippellijn) was de gemeentegrens. (23.024 Baan door het Mastbos, midden. Loopt helemaal door naar Meersel en heet over grote lengte bij het kadaster: Oude Postbaan. Die functie kreeg deze baan overigens pas vanaf het Galders Hekken zuidwaarts. Cult. Hist. Inv. Gemeente Breda, Karel Leenders)

Aan de noordkant wordt het gebied begrensd door het Mastbos, dit bos is vanaf 1515 aangeplant op heidegrond en dan in bezit van graaf Hendrik III van Nassau-Breda. Voornamelijk dennen- eiken en beukenbos, in gebruik voor houtproductie en jachtgebied.

De Galders Heide is nu deels eigendom van Staatsbosbeheer (100 ha.), gemeente Breda (60 ha.) en Defensie (20 ha.). Rood (figuur 4) is huidig gebied in bezit van Breda.

Figuur 2 Hoogtekaart AHn 3 0,5 m

Op de hoogtekaart (aHN 3 0,5 m) lijkt een groot paraboolvormig stuifduin (geel) te liggen aan de oostkant, grotendeels op terrein van Staatsbosbeheer. Merkwaardig is dat de lagere delen (donker groen) aan de achterzijde ervan liggen, terwijl een barchaan normalerwijs een laagte omsluit.

In de Cultuurhistorische Inventarisatie van de gemeente Breda, Fysisch Landschap schaaft Karel Leenders het onder de eenheid Hoge rug.

'In het Mastbos tekent zich een heel afwisselend patroon af van ruggen, voormalige stuifduingebieden en kommen al dan niet met veen

11.118 bij Johannahoeve (=dit paraboolduin)

Smal ruggetje dat eigenlijk deel uit maakt van 119, het Mastbosgebied.

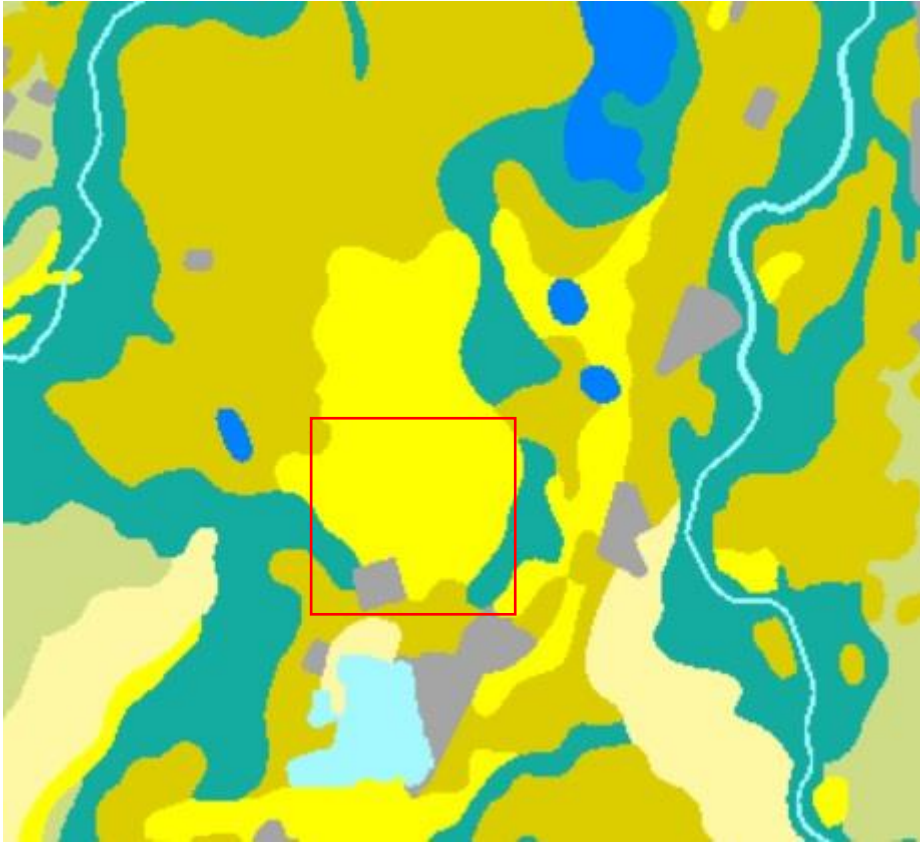
11.119 grote rug van het Mastbos

Uitgestrekt gebied, ruim 400 hectare, vol vennen, moeren, duinen. Dit gebied was heide die vanaf 1518 geleidelijk steeds verder bebost werd.'

Dit deel loopt in noordelijk richting door en heeft niet de karakteristieke hoefijzervorm.

Het hele hogere deel tussen de Aa of Weerijns en Mark wordt op de geomorfologische kaart van Brabant aangegeven als Landduinen (niet actief) met bijbehorende laagten/vlakken

De laagte aan de oostzijde wordt op de geomorfologische kaart van Brabant aangegeven als dalvormige laagte, beek- of rivierdallaagte.

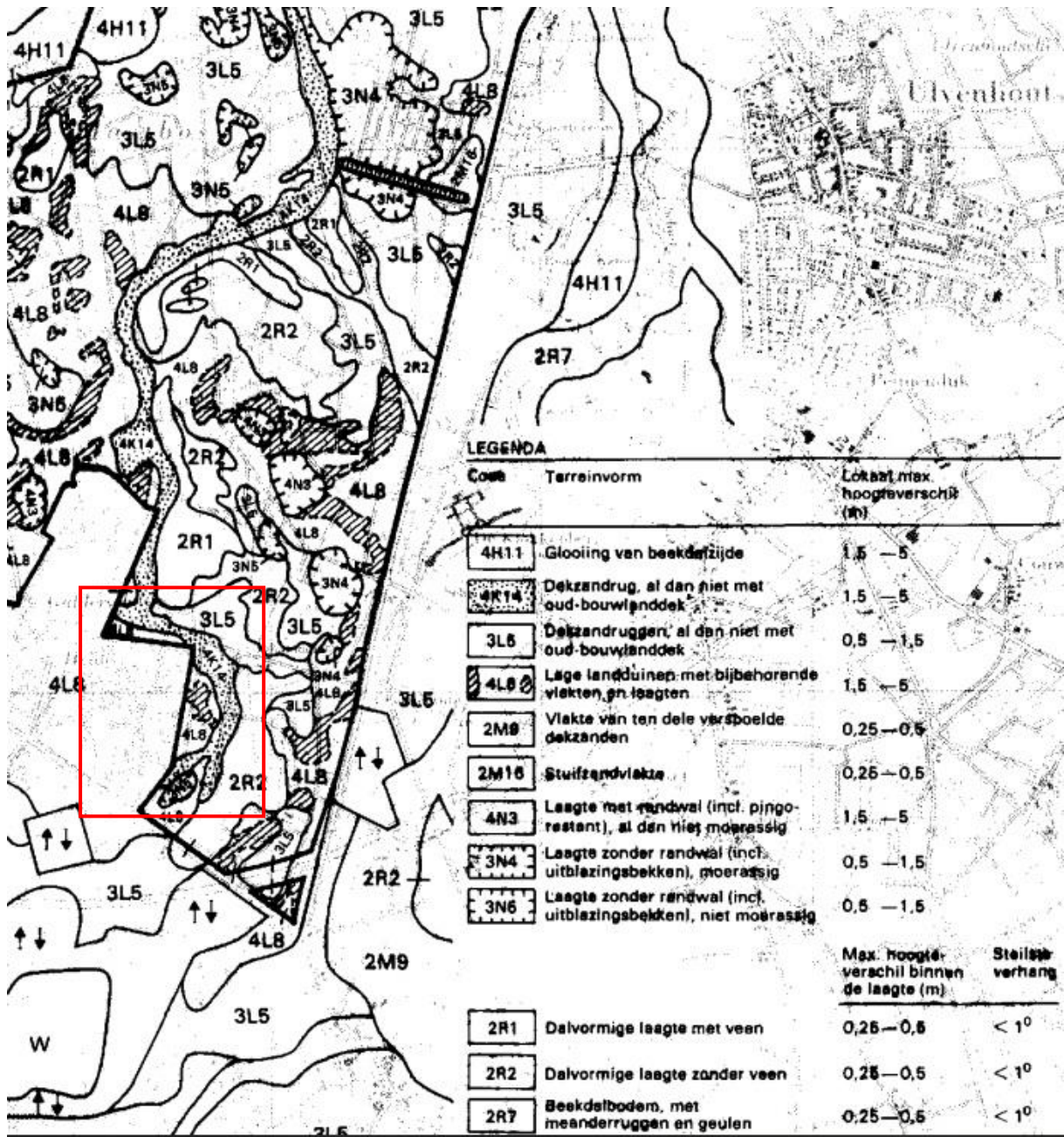

Figuur 3 Geomorfologische kaart Brabant (bron brabant.nl 16-08-2022) Geel, landduinen, niet stuivend; groen, dalvormige laagte, beek- of rivierdalbodem; olijfgroen, dekzandrug; paars, anthropogeen; blauw, laagte; lichtblauw, water.

Uit Bodemgesteldheid, vegetatie en geschiktheid voor bosbouw van Boswachterij Mastbos. (van Delft en Leeters, rapport 19 Staringcentrum Wageningen, 1989)

'De afvoerloze laagtes zijn waarschijnlijk resten van beekdalen die door dekzandruggen werden afgesneden....'

'Een zeer opvallende rug loopt van zuid naar noord dwars door het Mastbos. .Deze rug is waarschijnlijk ontstaan door het vastlopen van de verstuiving in de dichte vegetatie langs het voormalig beekdal ten oosten van de rug. Deze rug is waarschijnlijk gevormd in de periode van het Laat-Glaciaal tot in het Boreaal.'

Figuur 3b geomorfologische kaart Mastbos.

Op de kaart zie je het paraboolduin (binnen rode vierkant) als onderdeel van het langerekte duin zuid-noord, dwars door het Mastbos. 4k1.4 dekzandrug; 2r2 dalvormige laagte, 4l8 lage landduinen.

Figuur 4 Galderse heide 1900 (Bron Topotijdreis 200) Binnen rode lijn is eigendom gemeente Breda

De situatie in 1900 laat een ontwikkeling zien naar aanplant van dennenbossen en dichtgroeien van de heide (vooral droge heide) met opslag van bomen. Op enkele plaatsen vochtige plekken (natte heide, dwarsgestreept). Langs de stippellijn (--- = gemeentegrens), loopt de Oude Postbaan..

Figuur 5 Galderse heide 1970 (Bron Topotijdreis 200)

Op de kaart van 1970 is het bos verder uitgebreid met aangeplante dennenbossen. Op het militair oefenterrein is een deel heide veranderd in stuifzand. Het militair oefenterrein is groter en volgt de stippellijn (-.-.-.) Op SBB terrein zijn de lage delen ontgonnen tot twee 'landbouwenclaves', de Johannahoewe en de ...hoeve. De wegverharding naar het noorden volgt niet de Oude Postbaan, vanaf de Zwaantjesweg ligt de Oude Postbaan als onverhard pad in het terrein.

Figuur 6 Galderse heide 2020 (Bron Topotijdreis 200)

Situatie nu. Door de gemeentelijke herindelingen (1942 Princenhage/1996 Ulvenhout en Bavel) is het terrein in handen van de gemeente Breda gekomen. Bestuurlijk werd de band met het dorp Galder verbroken, omdat dit dorp werd ingedeeld bij de gemeente Alphen-Chaam.

Op de heide is de boomgroei teruggedrongen en zijn enkele vennetjes/poelen aangelegd, de heide-terreintjes zijn grotendeels met elkaar verbonden. Zuidelijk is de A59 aangelegd met aan beide zijden zandwinplassen, de zuidelijke plassen zijn de Galders meren. Rondom de noordelijke plas zijn een drietal voormalige landbouwpercelen deels tot op het witte zand afgegraven en er zijn poelen uitgegraven.

Rondom Bredaas gebied is op het defensie-terrein de heide teruggekeerd. Op het terrein van SBB is de noordelijke landbouwenclave omgezet in een drietal vennen en een deel natte heide.

Nog te raadplegen

Kaart van Mastbos uit 1621 Rijksarchief, Collectie Hingman nr 1640.

Conclusies

- De Oude Postbaan is vanuit *cultuurhistorische oogpunt* een belangrijk element en zou als zodanig in stand moeten blijven. Op de top. kaart van 2020 is het op Bredaas grondgebied niet meer als recht doorlopende baan herkenbaar.
- Het paraboolvormig stuifduin is een opmerkelijk *geomorfologische verschijnsel*. Het is in het veld deels herkenbaar, deels door bosaanplant aan het zicht onttrokken. In overleg tussen

gemeente Breda en Staatsbosbeheer zou het weer als één geheel zichtbaar gemaakt kunnen worden en mogelijk een interessant biotoop opleveren.

Breda, 4 december 2023

Charles Schils